

Θέμα Αρμονίας Πανελληνίων Εξετάσεων του έτους 2011

Moderato χρωματική κάθοδος

1*

2*

3*

4*

5*

6*

6α*

8*

7*

9*

10*

11*

12*

13*

χρωματική κάθοδος

13*

14*

15*

16*

17*

18*

19*

20*

21*

22*

23*

24*

25*

26*

27*

28*

29*

30*

31*

32*

33*

34*

35*

36*

37*

38*

39*

40*

41*

42*

43*

44*

45*

46*

47*

48*

49*

50*

51*

52*

53*

54*

55*

56*

57*

58*

59*

60*

61*

62*

63*

64*

65*

66*

67*

68*

69*

70*

71*

72*

73*

74*

75*

76*

77*

78*

79*

80*

81*

82*

83*

84*

85*

86*

87*

88*

89*

90*

91*

92*

93*

94*

95*

96*

97*

98*

99*

100*

101*

102*

103*

104*

105*

106*

107*

108*

109*

110*

111*

112*

113*

114*

115*

116*

117*

118*

119*

120*

121*

122*

123*

124*

125*

126*

127*

128*

129*

130*

131*

132*

133*

134*

135*

136*

137*

138*

139*

140*

141*

142*

143*

144*

145*

146*

147*

148*

149*

150*

151*

152*

153*

154*

155*

156*

157*

158*

159*

160*

161*

162*

163*

164*

165*

166*

167*

168*

169*

170*

171*

172*

173*

174*

175*

176*

177*

178*

179*

180*

181*

182*

183*

184*

185*

186*

187*

188*

189*

190*

191*

192*

193*

194*

195*

196*

197*

198*

199*

200*

201*

202*

203*

204*

205*

206*

207*

208*

209*

210*

211*

212*

213*

214*

215*

216*

217*

218*

219*

220*

221*

222*

223*

224*

225*

226*

227*

228*

229*

230*

231*

232*

233*

234*

235*

236*

237*

238*

239*

240*

241*

242*

243*

244*

245*

246*

247*

248*

249*

250*

251*

252*

253*

254*

255*

256*

257*

258*

259*

260*

261*

262*

263*

264*

265*

266*

267*

268*

269*

270*

271*

272*

273*

274*

275*

276*

277*

278*

279*

280*

281*

282*

283*

284*

285*

286*

287*

288*

289*

290*

291*

292*

293*

294*

295*

296*

297*

298*

299*

300*

301*

302*

303*

304*

305*

306*

307*

308*

309*

310*

311*

312*

313*

314*

315*

316*

317*

318*

319*

320*

321*

322*

323*

324*

325*

326*

327*

328*

329*

330*

331*

332*

333*

334*

335*

336*

337*

338*

339*

340*

341*

342*

343*

344*

345*

346*

347*

348*

349*

350*

351*

352*

353*

354*

355*

356*

357*

358*

359*

360*

361*

362*

363*

364*

365*

366*

367*

368*

369*

370*

371*

372*

373*

374*

375*

376*

377*

378*

379*

380*

381*

382*

383*

384*

385*

386*

387*

388*

389*

390*

391*

392*

393*

394*

395*

396*

397*

398*

399*

400*

401*

402*

403*

404*

405*

406*

407*

408*

409*

410*

411*

412*

413*

414*

415*

416*

417*

418*

419*

420*

421*

422*

423*

424*

425*

426*

427*

428*

429*

430*

431*

432*

433*

434*

435*

436*

437*

438*

439*

440*

441*

442*

443*

444*

445*

446*

447*

448*

449*

450*

451*

452*

453*

454*

455*

456*

457*

458*

459*

460*

461*

462*

463*

464*

465*

466*

467*

468*

469*

470*

471*

472*

473*

474*

475*

476*

477*

478*

479*

480*

481*

482*

483*

484*

485*

486*

487*

488*

489*

490*

491*

492*

493*

494*

495*

496*

497*

498*

499*

500*

501*

502*

503*

504*

505*

506*

507*

508*

509*

510*

511*

512*

513*

514*

515*

516*

517*

518*

519*

520*

521*

522*

523*

524*

525*

526*

527*

528*

529*

530*

531*

532*

533*

534*

535*

536*

537*

538*

539*

540*

541*

542*

543*

544*

545*

546*

547*

548*

549*

550*

551*

552*

553*

554*

555*

556*

557*

558*

559*

560*

561*

562*

563*

564*

565*

566*

567*

568*

569*

570*

571*

572*

573*

574*

575*

576*

577*

578*

579*

580*

581*

582*

583*

584*

585*

586*

587*

588*

589*

590*

591*

592*

593*

594*

595*

596*

597*

598*

599*

600*

601*

602*

603*

604*

605*

606*

607*

608*

609*

610*

611*

612*

613*

614*

615*

616*

617*

618*

619*

620*

621*

622*

623*

624*

625*

626*

627*

628*

629*

630*

631*

632*

633*

634*

635*

636*

637*

638*

639*

640*

641*

642*

643*

644*

645*

646*

647*

648*

649*

650*

651*

652*

653*

654*

655*

656*

657*

658*

659*

660*

661*

662*

663*

664*

665*

666*

667*

668*

669*

670*

671*

672*

673*

674*

675*

676*

677*

678*

679*

680*

681*

682*

683*

684*

685*

686*

687*

688*

689*

690*

691*

692*

693*

694*

695*

696*

697*

698*

699*

700*

701*

702*

703*

704*

705*

706*

707*

708*

709*

710*

711*

712*

713*

714*

715*

716*

717*

718*

719*

720*

721*

722*

723*

724*

725*

726*

727*

728*

729*

730*

731*

732*

733*

734*

735*

736*

737*

738*

739*

740*

741*

742*

743*

744*

745*

746*

747*

748*

749*

750*

751*

752*

753*

754*

755*

756*

757*

758*

759*

760*

761*

762*

763*

764*

765*

766*

767*

768*

769*

770*

771*

772*

773*

774*

775*

776*

777*

778*

779*

780*

781*

782*

783*

784*

785*

786*

787*

788*

789*

790*

791*

792*

793*

794*

795*

796*

797*

798*

799*

800*

801*

802*

803*

804*

805*

806*

807*

808*

809*

810*

811*

812*

813*

814*

815*

816*

817*

818*

819*

820*

821*

822*

823*

824*

825*

826*

827*

828*

829*

830*

831*

832*

833*

834*

835*

836*

837*

838*

839*

840*

841*

842*

843*

844*

845*

846*

847*

848*

849*

850*

851*

852*

853*

854*

855*

856*

857*

858*

859*

860*

861*

862*

863*

864*

865*

866*

867*

868*

869*

870*

871*

872*

873*

874*

875*

876*

877*

878*

879*

880*

881*

882*

883*

884*

885*

886*

887*

888*

889*

890*

891*

892*

893*

894*

895*

896*

897*

898*

899*

900*

901*

902*

903*

904*

905*

906*

907*

908*

909*

910*

911*

912*

913*

914*

915*

916*

917*

918*

919*

920*

921*

922*

923*

924*

925*

926*

927*

928*

929*

930*

931*

932*

933*

934*

935*

936*

937*

938*

939*

940*

941*

942*

943*

944*

945*

946*

947*

948*

949*

950*

951*

952*

953*

954*

955*

956*

957*

958*

959*

960*

961*

962*

963*

964*

965*

966*

967*

968*

969*

970*

971*

972*

973*

974*

975*

976*

977*

978*

979*

980*

981*

982*

983*

984*

985*

986*

987*

988*

989*

990*

991*

992*

993*

994*

995*

996*

997*

998*

999*

1000*

Παραπομπές

1* Οι 5^{ες} παράλληλες στο μέτρο 1 (ντο-σολ και σι-φα αναίρεση) μεταξύ τενόρου και σοπράνο επιτρέπονται, όταν ή πρώτη είναι καθαρή και η δεύτερη ελαττωμένη και σχηματίζονται μεταξύ μιας εξωτερικής και μιας εσωτερική φωνής.

2* I της DO μείζονας και II Ναπολιτάνικη της SI ελάσσονας

3* Οι 5^{ες} παράλληλες στο μέτρο 4 (σολ-ρε και σι-φα δίεση) μεταξύ τενόρου και μπάσου επιτρέπονται, γιατί σχηματίζονται με αντίθετη κίνηση (αντιπαράλληλες) και γίνεται μεταξύ μιας εξωτερικής και μιας εσωτερική φωνής.

4* Η τελευταία επανάληψη της αρμονικής αλυσίδας δεν περιέχει όλα τα στοιχεία του προτύπου. Αυτό είναι συνηθισμένο για να διευκολύνει την συνέχεια της μελωδικής γραμμής.

5* Η ευθεία 5^η (ρε ύφεση-λα ύφεση) στην τέταρτη κίνηση του μέτρου 7 δεν λογίζεται γιατί προέρχεται από την ίδια συγχορδία.

6* Η εναρμόνιση στο μέτρο 7 έχει ως ακολούθως: V7 της PE ύφεση μείζονας, I της PE ύφεση μείζονας. Ακολούθως V7 της ΣΟΛ ύφεση μείζονας (με το ντο ύφεση) και I της ΣΟΛ ύφεση μείζονας. Στο τέλος του μέτρου το φα ύφεση του τενόρου μας οδηγεί στη V7 της ΝΤΟ ύφεση μείζονας. Η μετατροπία με εναρμόνιο τρόπο στο μέτρο 8 μας οδηγεί στην V7 της PE μείζονας.

Είναι υποχρεωτικό για την κατοχύρωση της εναρμόνιας μετατροπίας ό ένας φθόγγος που αντικαθίσταται εναρμονίως να είναι χαρακτηριστικός (προσαγωγέας 7^η ή 9^η) και το ντο δίεση όπως βλέπετε είναι ο προσαγωγέας της PE μείζονας που ακολουθεί. Ο χειρισμός της εναρμόνιας μετατροπίας είναι μια δύσκολη κατάσταση για τους υποψηφίους, μιας και δημιουργούνται μελωδικά αυξημένα και ελαττωμένα διαστήματα που κάνουν την μουσική μετάβαση άκομψη, δημιουργώντας τραχύ αποτέλεσμα. Αυτός είναι και ο λόγος των συνεχών μετατροπιών στο μέτρο 7 για να φτάσουμε στο πιο πάνω αποτέλεσμα όπου: το ρε ύφεση της σοπράνο αντικαθίσταται εναρμονίως με τον χαρακτηριστικό φθόγγο ντο δίεση. Το σολ ύφεση της κοντράλτο μεταβαίνει με χρωματικό ημιτόνιο στο σολ φυσικό (7^η της V της PE μείζονας), ενώ το φα ύφεση του τενόρου αντικαθίσταται εναρμονίως με το μι. Ο μπάσος επίσης (σι ύφεση κινείται διατονικά προς τον θεμέλιο της V (λα).

6α* Στο μέτρο 8 η 7^η της συγχορδίας (σολ) ανέρχεται με διάστημα 2ας, αλλά εμφανίζεται στην επόμενη κίνηση στη φωνή του μπάσου και λύνεται κανονικά (με κατιών διάστημα 2ας).

7* Οι 5^{ες} παράλληλες σι ύφεση φα ύφεση και λα-μι είναι εικονικές γιατί φα ύφεση και μι είναι ο ίδιος φθόγγος.

8* Οι 5^{ες} παράλληλες στο μέτρο 8 (λα-μι και ρε-λα) μεταξύ κοντράλτο και μπάσου επιτρέπονται, γιατί σχηματίζονται με αντίθετη κίνηση (αντιπαράλληλες) και μεταξύ μιας εξωτερικής και μιας εσωτερική φωνής.

9* Η εναρμόνιση στο μέτρο 9 έχει ως ακολούθως: I- IV- VII της ΣΟΛ μείζονας. Η VII της ΣΟΛ είναι και II της ΜΙ ελάσσονας και

ακολουθως V της MI ελάσσονας.

10* Η εναρμόνιση στο μέτρο 10 έχει ως ακολούθως: I της MI ελάσσονας και συγχρόνως III της ΝΤΟ μείζονας. Εδώ πρέπει να προσέξουμε ότι ο προσαγωγέας (σι στη φωνή του τενόρου) πρέπει να είναι κοινός φθόγγος μεταξύ αυτών των δυο συγχορδιών. Ακολούθως I της ΝΤΟ μείζονας που είναι και II Ναπολιτάνικη της ΣΙ ελάσσονας. Το σι της σοπράνο (τελευταίος φθόγγος του μέτρου 10) είναι διαβατικός φθόγγος.

11* Οι 5^{ες} παράλληλες στο μέτρο 10 και 11 (μι-σι και φα δίεση ντο δίεση) μεταξύ τενόρου και σοπράνο) επιτρέπονται, γιατί σχηματίζονται με αντίθετη κίνηση (αντιπαράλληλες) και μεταξύ μιας εξωτερικής και μιας εσωτερική φωνής.

12* Η εναρμόνιση στο μέτρο 11 έχει ως ακολούθως: V της ΣΙ ελάσσονας αλλαγή θέσης με την προσθήκη της 7^{ης} στο μπάσο και I της ΣΙ ελάσσονας. Στη συνέχεια χρωματική μετατροπία με την V της MI μείζονας και I της MI μείζονας, που ταυτοχρόνως είναι και II Ναπολιτάνικη της PE δίεση ελάσσονας.

13* Η ευθεία 5^η φα δίεση ντο δίεση στην στο μέτρου 11 δεν λογίζεται γιατί προέρχεται από την ίδια συγχορδία.

14* Όξυνση της 5^{ης} στη IV βαθμίδα της ΣΟΛ μείζονας.

15* Οι 8^{ες} παράλληλες στο μέτρο 15 (φα-φα και σολ-σολ) μεταξύ μπάσου και κοντράλτο επιτρέπονται, γιατί σχηματίζονται με αντίθετη κίνηση (αντιπαράλληλες) μεταξύ μιας εξωτερικής και μιας εσωτερική φωνής.

Συμπεράσματα

Βατό θέμα με πάμπολλα στοιχεία της διδαχθείσας ύλης και χωρίς εξεζητημένες ειδικές συνδέσεις. Ένα θέμα για πολύ καλά διαβασμένους υποψηφίους, που έχουν αφομοιώσει και εμβαθύνει τεχνάσματα και βρίσκονται σε ικανό μουσικό βαθμό ετοιμότητας για να διαχειριστούν τα μέτρα 7,8 και 11,12. Το ύφος του θέματος επικεντρώνεται στις χρωματικές καθόδους, στις πτώσεις, στο χειρισμό της Ναπολιτάνικης συγχορδίας ως μέσο για μετατροπία, στην αρμονική αλυσίδα, στο χειρισμό της μικτής μορφής (συνεπτυγμένη ανεπτυγμένη), στις καθυστερήσεις, στις μιμήσεις που μπορούν να γίνουν με στοιχεία του θέματος για να αξιολογηθεί η φαντασία του εξεταζομένου, εναρμόνιες, διατονικές και χρωματικές μετατροπίες κ.λπ.

Είναι η πρώτη φορά ύστερα από μια δεκαετία, περίπου που απουσίαζαν οι αποτζιατούρες (δημιουργούσαν αμφιβολίες επιλογής των εναρμονίσεων) και οι μεγάλες μελωδικές αποστάσεις. Ήταν ένα κλασικό θέμα σχολαστικής αρμονίας, που αποκατέστησε τις υπερβολές του παρελθόντος.

Γιώργος Κατραλής

Καλλιτεχνικός διευθυντής

του Αττικού Ωδείου Τρίπολης